

*Превенция на агресивното поведение у децата в училище и детската градина
The Prevention of Aggressive Children's Behavior in School and Kindergarten*

ПРЕВЕНЦИЯ НА АГРЕСИЯТА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА СЪС СПОДЕЛЕНО ЩАСТИЕ И ЛЮБОВ

Румяна Колева

Петя Атанасова

Целодневна детска градина „Брезичка“, Шумен

Резюме. Статията описва двугодишния опит в група „Мечо Пух“, ЦДГ „Брезичка“ – Шумен, по превенция на агресията чрез проекта „В страната Доброландия“. Работата ни бе насочена към търсене на подходящи методи, начини и средства за стимулиране на позитивно отношение към себе си и околните, търсене на „зрънцето доброта“ у всекиго. Посочени са невербални методи за общуване, интерактивни игри, постери за родители. Описан е финалният етап от работата ни – проектът „Приказки от Доброландия“.

Keywords: good, friendship, “golden words”, creativity, aggression.

Агресията е специфична форма на поведение, което се изразява в демонстриране на неприязън, а често и психическа или физическа обида към други деца.

Повишената детска агресивност се явява един от най-често срещаните проблеми в детската градина. Агресивните деца много често преживяват **недооценяването** на своите действия и постъпки от страна на другите деца или възрастни. Детската агресивност се крие най-вече в недостиг на разбиране и внимание от страна на възрастните и децата партньори. Това засилва протестното поведение на децата.

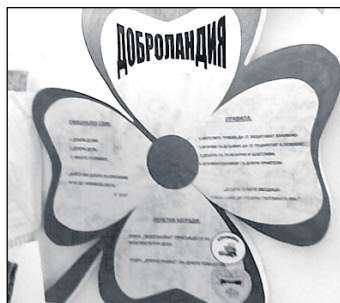
Думата „агресия“ има латински произход и означава нападам, атакувам друга, постигам цел със силови методи. Детето не се ражда лошо или насилник. Своего поведение то заучава от възрастните. Така детето различава добро–лошо, позволено–непозволено. Причините, които подтикваат децата от предучилищна възраст към агресия, имат различен характер. Това са моделите на поведение, които детето копира в семейството, детската група, от телевизионните предавания, от интернет. А някои от децата целят чрез агресия да привлекат внимание, да покажат превъзходство или проявяват агресия като защитна реакция.

Предучилищната възраст е много важна за преодоляване на агресивното поведение на децата. Необходими са съвместни усилия между семейство, детска градина, педагози и обществени институции за преодоляване на затрудненията, които имат агресивните деца. Децата трябва да се включат в различни позитивни начинания, да получават повече **любов, приятелство, уважение, похвала, поощрение**.

Учителят има огромно влияние върху децата. Такова е веруюто и на Хаим Гино: „Достигнах до респектиращото заключение, че аз съм решаващ фактор в класната стая. Моят личен подход създава атмосферата... Като учител, при тежавам изумителната сила да направя живота на едно дете нещастен или прекрасен. Мога да бъда уред за мъчения или инструмент за вдъхновения“.

За туширане на агресията още в ранна възраст община Шумен започна проект за превенция на агресията в предучилищна възраст, като ЦДГ „Брезичка“ се включи активно в много мероприятия.

Водени от желанието да възпитаваме позитивни и добронамерени характери, да покажем на децата истински важните неща в живота, в група „Мечо Пух“ стартирахме проект, наречен „Доброландия“. Това е една чудна страна на обичта и приятелството, в която има много свободна воля, но и правила. Изработихме герб, знаме и постери с правила на „Доброландия“.

Правила:

1. Жителите трябва да се защитават взаимно.
2. Всички са длъжни да се подкрепят и помагат.
3. Децата са лъчезарни и щастливи.
4. Всички поданици са добри приятели.

Официален език:

1. Добри думи. 2. Добри дела.
3. Много усмивки.

Почетни награди:

- Орден „любознайко“ – присъжда се на любознателни деца.
Орден „доброслушко“ – за добро поведение.

Наш химн стана песента „Рицар“ на ДВГ „Сгушена звезда“.

Задачи:

1. Да възпитаваме децата да отговарят на предизвикателствата добронамерено.
2. Да стимулираме децата да общуват с добри думи и добри дела.
3. Да поощряваме децата да търсят и откриват доброто у всеки.
4. Посредством приятелството да посеem у всеки зрънце доброта.
5. Приобщаване на родителите към проекта чрез съвместни дейности и подходяща литература по темата.

Стараехме се да учим детето чрез радостта, а не чрез сълзите; чрез играта и размисъла, а не чрез грубото нравоучение; чрез добрия пример, защото сега е точният момент. „Децата никога не са били добри в слушането на по-възрастните от тях, но винаги са им подражавали“ – Джеймс Болдуин.

Учихме децата да използват добронамерен тон и език, да отчитат повече ефекта от думите си, защото те имат емоционална страна и огромно въздействие върху другите. Въведохме правилото, че „не е важно само какво казваш, но и как го казваш“. Децата и възрастни научихме, че „думите лекуват“ – добрата дума винаги помага. Внушавахме им, че това е пътят към приятелството, а ние подкрепяхме усилията им, раздавахме похвали, а децата изявяваха все повече най-добрите си страни. Окуражавахме и показвахме доверие и вяра във всяко дете. Това намали агресията у деца, които се чувстваха незабелязани и недооценени. Естествено, нещата не се случваха веднага и едновременно с всички деца. Затова, когато някой използваше лош език, вместо гръмки забележки, го насочвахме да използва дума заместител.

Имаше и обиди от дете към дете, а на въпроса „Защо?“ децата се защитаваха с това, че се шегуват. Това ни насочи да използваме някои **интерактивни игри** – **„Доброто е у всеки“** или **„Цветето на доброто“** – всяко дете разполага с цвете, трябва да го подари на някого и да каже какво харесва в него. Всеки има право да получи само едно цвете – последните нямат право на избор на дете, така че им се налага да търсят добро и в този, който не им е приятел. Трябва само да открият това добро, защото то е у всеки. Дори това дете да не е негов добър приятел, то притежава нещо хубаво, което трябва да бъде забелязано. Използвахме различни интерактивни игри, чрез които децата научаваха повече за другарчето си, а в това число и добри неща.

Интересна игра за намиране на още приятели е **„Магическа пръчка“** – едно от децата държи малка пръчка, с която докосва друго дете и му казва какво би искало да промени в себе си, за да му стане приятел.

Подготвихме им **„Книжки на приятелството“**, в които нарисуваха себе си и приятелите си от групата, както и запомнящи се мигове с тях.

Въведохме ритуали за премахване на недопустимо поведение и лоши навици, като разходка до **„Дървото на проблемите“**. Всичко започна с разказ с такова заглавие, в който героят вечер оставял на дървото пред дома си проблемите в работата, за да не притеснява близките си с тях. Децата от групата често оставяха на една отрязана лозница обидните думи, ината, мрачното настроение. Това е пример как деликатно критикувахме не детето, а конкретна негова постъпка, насочвахме го към размисъл. По-късно, вместо да ходят до дървото, някои деца направо се извиняваха за постъпката си. Едно загрижено дете дори отбеляза, че ще натоварим много дървото и то ще остарее бързо от проблемите. Децата предложиха и начини как да го разтоварим от тях – да го милваме, да му говорим мили думи, да му благодарим, че ни помага, да засеем друго дърво до него за компания, да му пеем и четем...

Имайки предвид нагледно-образното мислене на децата, ние решихме да използваме и **невербални средства** за общуване и предаване на послания. Въведохме знаци, поощряващи или забраняващи определено поведение в групата, а до тяхното извеждане стигнахме след дискусия за допустимо и недопустимо поведение в групата. Децата предложиха и някои от знаците, като заимстваха идеи от художествената литература и обучаващите ситуации.

Резултатите показаха, че детският контрол и самоконтрол нараснаха, климатът се подобри.

Впечатлени от книгата на Хал Ърбин „Златните думи“, се превърнахме в търсачи на доброто. Започвахме сутрините си с „Добрата новина“ – по този начин стимулирахме децата да търсят доброто навсякъде около себе си, във всяка ситуация. Така още в началото на деня „превключвахме“ съзнанието си на положителна вълна. Това постигахме и с кратка медитация, като настройвахме децата да се отпуснат и да визуализират, като ги „пренасяхме“ на различни интересни места.

Често децата преосмисляха деня си в „Минутата на благодарността“ – споделяха на кого и за какво могат да благодарят в края на деня. Това ги научи на позитивизъм, заздрави приятелствата, стимулира всеки да покаже най-доброто от себе си.

Други използвани интерактивни игри и упражнения

„Интервю“ – приготвят се картинки за децата, наполовина от техния брой. Всяка картинка се разделя на две. Всички половинки се раздават на децата в групата. След това всяко дете намира половинката на своята картинка и така децата се разделят по двойки. Във всяка двойка едното дете е репортер и задава въпроси на другото, като се стреми да научи повече неща за него. След това репортерът разказва за детето пред другите деца.

„Дорисувай картината“ – децата се разделят на групи по 4–5 деца. Дава им се блоков лист, като задачата им е всеки да нарисува по един образ, като се редуват и поетапно допълват картината. Учителят може да уточни темата (напр. „Добрата постъпка“, илюстрация на приказка с добър герой).

„Мозъчна атака“:

„Какво би направил с най-добрия си приятел?“, „Какво би направил, ако си директор на ДГ?“, „Как би разсмял другите?“...

Резултатите се оформят като постер за родителите. „Довърши изречението“:

– Влязох в детската градина весел, защото.....

– Имам много (малко) приятели, защото.....

– Тъжен съм, когато.....

– Смя се с глас, когато....., и т.н.

„Верижка“ – децата се разделят на групи по 3–4, след което теглят картинки. Всяка група трябва да съчини текст от тези картинки с добра случка в него.

„Паспорт“ – оформен като малка книжка с 3–4 странички, в които децата записват името си, рисуват своето семейство, любимо животно, любима хра-

на, години и какъв иска да стане като порасне. След това подаряват паспорта на своя най-добър приятел от групата.

Откривахме доброто и сред литературните герои. „Приказката е най-достъпният учебник за живота, за човешките отношения и характери, за доброто и злото. Ако натъпчем главата на детето с понятия за добро и зло, няма гаранция, че то ще избере доброто. Ще разбере онова, което го заплени. Затова е важно кой герой ще го заплени в детството... Дете, неориентирано в критериите за нравствено и безнравствено, е податливо на негативното“ (Кина Къдрева).

Прочетохме много приказки и разкази, в които търсихме добрите случки и герои („Златното момиче“, „Лошата дума“, „Старите хора“, „Златната рибка“, „Приказка за гвоздеите“, „Чаша топло мляко“, „Безценното камъче“, „За да имаш приятели“ и много други).

Това помогна на децата да изградят критерии и оценъчна система, които са отправна точка за собственото им поведение.

Нищо не остана незабелязано. В страната „Доброландия“ всичко се награждава – и доброто поведение, и старанието в труда и обучението. Стимул за това са медалите „Доброслушко“ и „Любознайко“.

В работата си включихме и родителите. Изработихме постер за тях – „Семейното огледало“, който обновявахме със статии за възпитанието на децата, мъдри мисли, картинки, хумор за деца и родители.

Във връзка със съвместна работа с родителите по превенция на агресията решихме да стартираме проект **„Приказки от Доброландия“**, като родители и деца съвместно да измислят приказка с конфликтна ситуация, но разрешена без агресия, защото дори и в най-предпочитаните класически приказки доброто и любовта побеждават, но... с агресия. Може би иначе няма да има смисъл – как доброто ще победи злото, ако няма зло? Но пък как със зло и отмъщение да научим малките на любов, доброта и съчувствие? Получава се омагьосан кръг. Работейки по проекта „Доброландия“, ние изострихме детските сетива, децата започнаха да питат защо да напълним корема на вълка с камъни, защо угояват Хензел и Гретел, трябва ли да отрежем главите на ламята...? Примерите са безброй.

Започнахме да измисляме различен край на познатите ни приказки. Децата предлагаха да упоим вълка и да му направим операция, за да извадим Червената шапчица и козлетата, а тъй като трябва да получи урок за стореното зло, да го изгоним от гората, да го накараме да яде лековити треви, да помага на бабата и т. н. Наивно по детски, но добронамерено.

Проектът-конкурс **„Приказки от Доброландия“** трябваше да изпълни няколко задачи:

1. Родители, учители и деца да противостоят на агресията чрез силата на доброто.
2. Превенция на агресията чрез творчество.

3. Активно включване на родителите в социалните изяви на децата им.

Предложихме на родителите да проявят въображение, да оформят книжка с илюстрации към приказката, да посочат името на писателя, художника, редактора, при това с псевдоним, или да измислят име на семейното издателство.

Започнаха да пристигат и първите книжки – оригинални, нестандартни, впечатляващи, точно по темата. Задачата на журито беше трудна – детска писателка, художник и директорката на Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“ предвидиха класиране в различни категории – за най-оригинална корица (присъдиха я на книга с дървени корици с инкрустирани шишарки и цветни камъни); за най-добър художник; за най-поучителна история; за най-шарена история и още, и още.

Всички получиха книги и грамоти – както по изброените категории, така и за участие. Та нали всеки родител бе отделил от малкото си свободно време, нали детето беше равностоен участник – с идея, илюстрация, мисъл за доброто.

За да е запомнящ се и тържествен мигът на награждаването, поканихме водещ, организирахме викторина с въпроси по художествена литература, гатанки.

Присъстваха местни медии, за да отразят събитието, а на другия ден ни поканиха в телевизията с някои от наградените деца. Така че вече имахме нови приказки за лека нощ, в тях имаше състрадание и урок по доброта – и за „лошия“, и за нас. Защото всеки конфликт може да се разреши с мирни средства, ролята на родителя и на образователната система е да посочат различни начини на детето.

Чрез работата си по проект „Доброландия“ посяхме у децата доброто, приятелството, усмивките и радостта, а пожънахме взаиморазбирателство и незабравими спомени, за които дете от групата, удостоено с много внимание на негов празник, се изказа: „Записах всичко в сърцето си“.

Всичко, което описахме, е част от нашите опити да накараме децата да се вгледат в истинското значение и важност на своите думи и постъпки. Дано сме ги заразили с доброто, което сами откриваха, водени от нас, защото „златното ключе е в сърцето и ума на детето“.

Изводи

1. Възпитанието в толерантност, добронамереност и уважение към другия са „човекосъздаващи“ фактори, а най-важна е предучилищната възраст.

2. Спокойната среда, положителното отношение, добрата дума възпитават спокойни деца.

3. Любовта трябва да се заслужи, но и да се показва на детето, за нея трябва да се говори.

4. Сътрудничеството и толерантността са полезни за родители и учители, но се отразяват най-вече на децата.

Резултатите от нашата работа снижиха прага на агресивност у децата, а в края на проекта не се отчетоха прояви на агресивно поведение.

ЛИТЕРАТУРА

- Гинат, Х. (1988). *Децата и ние*. София: изд. „Наука и изкуство.“
- Карнеги, Д. (1997). *Как да печелим приятели и да влияем на другите*. София: Кибеа.
- Кехоу, Дж. (2005). *Подсъзнанието може всичко – за деца*. Изд. Феникс дизайн.
- Къдрева, К. (2007). *Децата и ние, или изкуството да си родител*. София: изд. къща БАН
- Ърбин, Х. (2005). *Златните думи*. София: Кръгзор.

PREVENTION OF AGGRESSION IN THE KINDERGARTEN WITH SHARED HAPPINESS AND LOVE

Abstract. The article describes the two years experience in group „Winnie the Pooh“, kindergarten „Brezicka“, Shumen for the prevention of the aggression project „In the country Dobrolandia“. The work was orientated into searching appropriate methods, ways and means for stimulating positive attitude towards you and the others, searching of the „grain of goodness“ in everyone.

Nonverbal methods for communication, interactive games, posters for parents are indicated. The final stage of our work in the project „Tales from Dobrolandia“ is described.

Rumyana Koleva

✉ 22 Avgust Popov str.
Shumen, Bulgaria
Tel. +359 887919621
e-mail: rumi_kolewa@abv.bg

Petya Atanasova

✉ 22 Avgust Popov Str.
Shumen, Bulgaria
Tel. +359 887601270
E-mail: petya_atanasova1@abv.bg